HUMANIST

elijkse uitgave van het Humanistisch Verbond 37e jaargang nr. 9, 5-5-1982

INTERVIEW MET ARIE DEN BROEDER OVER ZIN EN WAARDERING VAN ARBEID

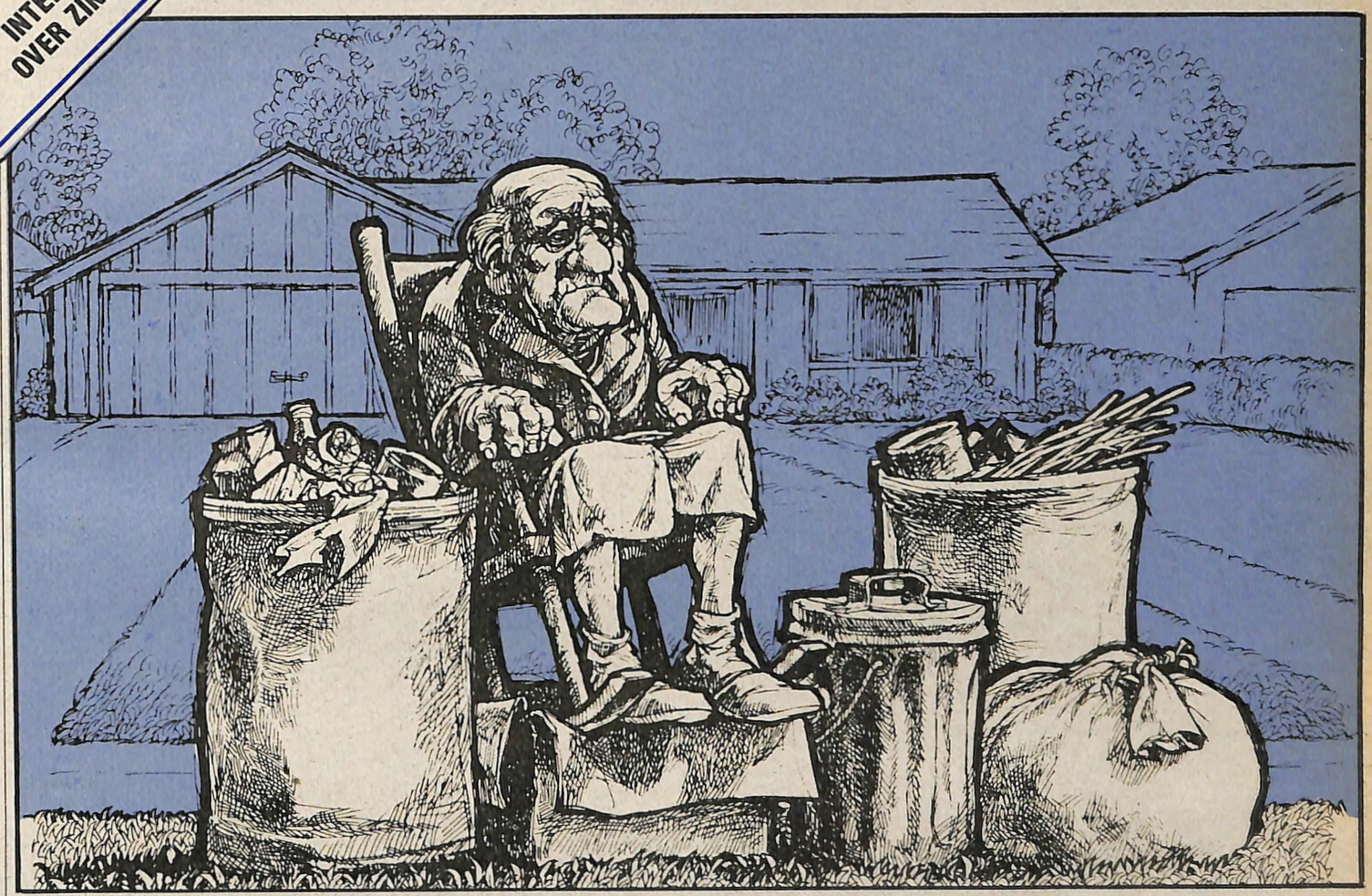

SYMPOSIUM OVER EMANCIPATIE VAN OUDEREN

ONS LAND TELT 1½ MILJOEN BEJAARDEN, MAAR MEETELLEN DOEN ZE NIET

Jong zijn is „in", en ben je niet jong dan ben je oud. Waren eertijds de ouderen de wijzen der samenleving die in hoog aanzien stonden, thans is dat wel anders geworden. Je telt nog maar nauwelijks mee, ekonomisch ben je niet meer produktief, je wordt geacht geen seksuele interesses meer te hebben. Je wordt al gauw niet meer in staat geacht zelfstandig door het leven te gaan, kortom: je bent een voortdurende bron van zorg.

Dit beeld van de ouderdom roept veel weerstanden op, zowel bij ouderen zelf als bij jongeren. Daar staat tegenover dat ditzelfde beeld het doen en laten van ouderen sterk beïnvloedt. Men hoeft maar om zich heen te kijken om te zien dat zij die ouder worden zich steeds meer naar dit beeld gaan gedragen alsof het zo hoort. Tot zover Chiel Verduijn over ons grijs volksdeel, de ouderen in de speciale informatie-„Humanist" die vorig jaar verscheen. Relatief groeit het aantal ouderen in onze samenleving gestaag. Momenteel halen zeven van de tien Nederlanders hun 65ste jaar. Ons land telt nu zo'n anderhalf miljoen bejaarden. Maar ze tellen niet mee.
Je krijgt AOW, mag lekker goedkoop met de trein en mensen staan voor je op. Maar het aktieve leven zit erop, je wordt in de marge geplaatst. En velen voelen zich daardoor nutteloos, afgeschreven, gedumpt als een vuilniszak. Immers, wie niet (meer) werkt in deze prestatiemaatschappij, telt niet mee. Vraag het maar aan de werkloze, aan de arbeidsongeschikte. En vraag het maar aan de bejaarde.

Natuurlijk komt met de ouderdom vaak de lichamelijke, en soms geestelijke terugslag. Maar verhindert dat een eigen, gewaardeerde plaats voor de oudere mens in deze maatschappij? En moeten de ouderen onder ons zich zo gemakkelijk in een achtergestelde positie laten drukken? Kortom: hoe zit het met de sociale waardering van oudere mensen, hoe is die en hoe zou die moeten zijn. Dit is het boeiende onderwerp van het eerstvolgende Socrates-symposium dat op **dinsdag 11 mei** zal plaatsvinden.
Inleidingen worden gehouden door de geriater S. Braadbaart uit Rotterdam en S. Sytema die zelf als oudere aktief is op het gebied van emancipatie. Dit gebeuren begint om 20.00 uur (zaal open om 19.30 uur) in het Erasmushuis, Oudkerkhof 11 in Utrecht. Uw voorzitter is Arie den Broeder en iedereen is welkom.

Hes van Huizen

„...GECITEERD..."

Worden dogma's van gisteren vervangen door taboes van vandaag?

(...) Zolang we niet bereid zijn volwassen mensen zelf te laten kiezen over de inrichting van hun leven, over wat ze wel of niet willen zeggen, doen of zien, is er aan ons aller emancipatie nog wel wat te sleutelen.
De pornografie is overigens niet een op zichzelf staand voorbeeld. Toen het voorontwerp gelijke behandeling in brede kringen in diskussie kwam is er hier en daar nogal erg wegwerpend gesproken over de achtergebleven rechtse christelijke groepjes, die moeite hadden met de aanstelling van een homoseksuele onderwijzer of een hokkende onderwijzeres. Ook volgens mij gaat het hier om achterhoedegevechten. Uit een oogpunt van emancipatie beschouwd vind ik niettemin wel, dat men ook die minderheden door argumentatie in de gelegenheid dient te stellen aannemelijk te maken tot op welke hoogte het hier voor hen een gewetenskwestie betreft. Ook het gewicht van grondrechten, indien er strijdigheid is, zal men onderling tegenover elkaar af hebben te wegen.
In plaats daarvan bleek in sommige kommentaren uit kringen van de tot dusver onderliggende minderheid het begerige verlangen te beluisteren om nu niet alleen de diskriminatie naar geslacht en seksuele voorkeur af te schaffen, doch ook het beledigen van die vroegere minderheden strafbaar te stellen. Om het kort en treffend samen te vatten: bisschop Gijsen zou niet straffeloos zijn mening meer mogen geven over homoseksualiteit en samenleven buiten huwelijkse staat. Kijk, hier tref ik nu een staaltje van de nieuwe intolerantie ten voeten uit. De bordjes zijn (gelukkig) verhangen, de maatschappelijke verhoudingen tot onze vreugde gewijzigd. Waarom moeten er dan weer opnieuw pogingen worden ondernomen om de onwelkome mening weg te drukken? Terwijl de grote strijd tegen de verzuiling en het opleggen van een christelijk levenspatroon aan de Nederlandse samenleving begon met het kwetsen van de zuilen (denk aan een uitzending als ,,Zo is het toevallig ook nog eens een keer'') zou nu het kwetsen van de nieuwe meerderheid weer verboden dienen te worden volgens deze en gene. Verstaat men dat onder de open samenleving? Realiseert men zich dan niet, dat uit de schok der meningen de waarheid voortkomt en dit een wezenskenmerk is van een democratische samenleving? Moeten de dogma's van gisteren dan echt vervangen worden door de taboes van vandaag? Vanuit humanistisch oogpunt zou ik dit het standpunt van een bekeerde christen achten. Een humanistische overtuiging is nu eenmaal wat anders dan een spiegelbeeld van een christelijke levensopvatting. (...)

Het is geen teken van voortschrijdende emancipatie als sommigen niet beter weten aan te bevelen dan de beuk erin te zetten. Het is daarentegen dringend geboden hieromtrent geluiden van scherpe sociale afkeuring te doen horen. Het is een illusie te menen, dat een bestaande democratie zich ooit gunstig heeft kunnen ontwikkelen langs de weg van toenemende gewelddadigheid. Evenmin kan een voortschrijdende segmentisering van onze samenleving, waarin elke doelgroep zijn eigen verlangen maximaliseert, ons iets anders opleveren, zeker niet bij de huidige ekonomische moeilijkheden, dan de triomf van het Ik-tijdperk en een maatschappijbeeld waarbij het ,,Ieder voor zich en God voor ons allen'' domineert. Dit is, verwacht ik niet, wat humanisten zich als aantrekkelijk toekomstbeeld voorstellen.

Citaten uit de inleiding die PvdA-kamerlid Henk Roethof hield op het Socrates-symposium over humanisme en emancipatie (6 april jl.).

Humanist

Redaktie en vormgeving:
Hes van Huizen

Humanist is een tweewekelijkse uitgave van het Humanistisch Verbond
Oudkerkhof 11, Utrecht
Redaktieadres:
Postbus 114, 3500 AC Utrecht
Telefoon: 030-318145.
Abonnementsprijs voor niet-leden ƒ 25,— per jaar t.n.v. Humanistische Pers
postgiro 58, Utrecht.
Gedrukt op kringlooppapier bij Brouwer Offset bv, Utrecht.

GEMEENSCHAPPEN

De zomer nadert, het eind van het seizoen komt voor de meeste gemeenschappen weer in zicht, en daarmee de zomerslaap. Als afsluitende aktiviteit organiseren veel gemeenschappen een wat luchtiger aktiviteit dan gebruikelijk: een bustocht, een wandeling, een familiedag of zelfs -weekend. Hieronder staan er enkele genoemd, naast de ,,gewone'' openbare bijeenkomsten.
De gemeenschap **Breda** vertrekt op zondag 16 mei om 13.00 uur vanuit Lage Zwaluwe voor een **boottocht door de Biesbosch,** gevolgd door een gezamenlijke Brabantse koffietafel. Opgave en inlichtingen bij Mw. C. M. de Bruijn, tel. 076-652771.
De gemeenschap **Dordrecht** organiseert op zondag 9 mei om 10.30 uur een **politiek forum** met medewerking van raadsleden van de diverse politieke partijen in Dordrecht. Ter gelegenheid van de komende **gemeenteraadsverkiezingen** op 2 juni zullen zij aan de tand worden gevoeld over voor humanisten belangrijke zaken. Het forum wordt geleid door de heer Rijk Kroese en vindt plaats in ,,De Schakel'', Singel 341 te Dordrecht.
De gemeenschappen **Drachten** en **Heerenveen** gaan op zaterdag 15 mei een dagje uit naar de **Volkshogeschool ,,Allardsoog''** te Bakkeveen, waar naast een flinke wandeling ook een inleiding van Ide Lenting op het programma staat met als titel **,,Van groei-economie naar genoeg-economie''**. Inlichtingen via de secretariaten: voor Drachten: C. Botke, tel. 05120-15389, voor Heerenveen: Mw. J. Sikkema, tel. 05130-32022.
In **Eindhoven** wordt de slot-lezing van de cyclus over **Leefbare Toekomst** verzorgd door Mw. Nettie Klein van de IHEU. Zij spreekt op zondag 16 mei om 14.30 uur in het J. PelsWooncentrum aan de Geestakker te Eindhoven over **,,De rol van het humanisme** voor een leefbare toekomst''.
Op zaterdag 8 mei staat in **Den Haag** een bustocht naar het Gooi op het programma. Hoogtepunt is een bezoek aan het **Singer Museum** in Laren, waar o.a. een tentoonstelling te zien is met werken van de bekende **tekenaar Eppo Doeve.** Aanmelding bij Mw. G. Gerdingh, tel. 070-558769.
De gemeenschap **Haarlem** is dit jaar gastvrouw voor de **Gewestelijke Familiedag** van Noord-Holland. De leden van de gemeenschappen en hun gezinsleden uit het Gewest Noord-Holland worden uitgenodigd om op zondag 16 mei naar het oude grachtenpandje van ZERO aan de Bakenessergracht 8-10 te komen voor o.a. een demonstratie van humanistische aktiviteiten in de vorm van een **rollenspel**, voor een doorlopende **filmvoorstelling**, een wandeling door het oude stadsgedeelte, een optreden van de muziekgroep **Scharluin** uit Delft en een vegetarische maaltijd. Opgave en inlichtingen bij Mw. E. Friedheim, tel. 023-243701.

Jac. van den Oort

RELIGIEUS HUMANISME IS GEBASEERD OP EIGEN GEVOELENS EN GEDACHTEN

God bestaat niet. Er bestaat alleen materie. Het menselijk bewustzijn is een vluchtig bijprodukt van chemische reakties in de hersenen. De mens is min of meer een toevalstreffer, één van de vele produkten die ontstaan zijn uit een voortdurend organisch proces van strijd en aanpassing.
Ziedaar het beeld dat de meeste mensen, bewust of onbewust, aanhangen. Ook binnen het humanisme. Waarschijnlijk ook binnen de kerken. Hoeveel mensen geloven daar echt nog, in wat ze op zondag horen en zingen?

Gevoelens
En toch . . ., daar heb je die verdraaide gevoelens. Natuurlijk, gevoelens worden veroorzaakt door chemische reakties en als zodanig alleen maar serieus te nemen als aanwijzing voor je organische gesteldheid. Neem nu verliefdheid. Dit gevoel ontstaat door een afscheiding uit je klieren, je hormonen. Verliefdheid is eigenlijk sex en dat is nodig voor de instandhouding van je soort. Je organisme is er aan toe om zich voort te planten. En toch . . . Soms wil je helemaal geen sex en toch dicht bij je partner zijn. Soms wil je alleen maar lief zijn voor elkaar. Soms wil je denken wat je partner denkt, voelen wat je partner voelt; wil je geestelijk één worden. Soms lijkt het wel of liefde HOOFDZAAK is en al dat andere, sex, voortplanting, bijzaak.

Idealisme
Neem nu dat zgn. idealisme. Je noemt je bijv. socialist, je wilt de maatschappij hervormen. Dat is natuurlijk onzin. Je wilt via dat zgn. idealisme gewoon jezelf bevoordelen, je agressie uiten, macht uitoefenen. Kijk maar om je heen, in de politiek, in aktie-groepen.
En toch . . . Soms als je op een bijeenkomst samen de internationale zingt overvalt het je. Je bent ècht begaan met het lot van de armen, van de onderdrukten. Je wilt ècht streven naar een samenleving, waarin alle mensen zich kunnen ontplooien, gelukkig kunnen zijn. Je bent ontroerd, je kunt wel huilen. Je voelt dat de broederschap van mensen echt bestaat, iets konkreets is.

Goed en kwaad
Neem nou die mensen van Green Peace. Wat zij doen kan helemaal niet. Zij lappen de wetten van Darwin, de strijd om het bestaan en het recht van de sterkste, volkomen aan hun laars. Met gevaar voor hun eigen leven proberen ze de voor de mens zo profijtelijk zeehondenjacht te dwarsbomen. Willen de Green-Peacers opvallen? Is er iets mis met hun hersen-chemie, zodat er afwijkende reakties ontstaan?
En toch . . . Wie voelt niet dezelfde bewogenheid als de Green-Peace mensen? Wie zou niet met ze mee willen vechten? Vechten voor het goede en tegen het kwade? Wie beseft niet dat wij mensen niet het recht hebben zeehonden te vernietigen? Wie beseft niet dat leven, elk leven op zich waarde heeft?

De zin van het leven
Natuurlijk, ,,het leven'' heeft als zodanig geen enkele zin. Volgens de geleerden is het leven een natuurverschijnsel, net zoals bijv. elektriciteit. Wat is de zin van elektriciteit? Vragen naar de zin van het leven is absurd, dat doen moderne mensen niet. Daarom zeggen veel mensen dat je je niet zo druk moet maken. Maak maar zoveel mogelijk plezier; alleen maar genieten.
En toch . . . Sommige aktiviteiten komen mij als erg zinvol voor. Het streven naar een humane samenleving vind ik bijv. erg zinnig. Daar wil ik mij best druk om maken. Natuurlijk heb ik ook wel eens zin in een pilsje, maar de groei en de bloei van het humanisme vind ik zinvoller, vind ik van een ,,hogere'' orde. Daar wil ik mij best voor inspannen; daar wil ik desnoods best mijn pilsje voor laten staan.

WAT WETEN WIJ NOU EIGENLIJK?

Waar halen wij mensen eigenlijk de pretentie vandaan, om te zeggen dat het leven op zich geen enkele zin of waarde heeft? De mens komt pas kijken in de kosmos. Wat weten wij nou eigenlijk? Het heelal, de natuur, herbergt nog zoveel mysteries. De kosmos lacht om onze atoombom. We kunnen niet veel meer dan wat verschijnselen beschrijven, wat natuurwetten ontdekken. Het wezen van de verschijnselen, het waarom der natuurwetten, ontgaat ons. (We weten bijv. dat twee atomen waterstof en één atoom zuurstof zich verbinden tot één molecuul water. Maar waarom die atomen zich met elkaar verbinden, en waarom er dan zoiets als water verschijnt, weten wij in het geheel niet.)
Nee, voor pretenties is het nog te vroeg. Daar moeten we nog maar een paar miljoen jaar mee wachten. En in die tussentijd moeten we ons maar zoveel mogelijk ontwikkelen, ,,groeien''. Dat lijkt mij erg zinvol.

God
Sinds ik ben gaan twijfelen aan het rationalistisch mens- en wereldbeeld, is er een andere dimensie in mij wakker geworden. Ik ervaar soms mystieke belevingen. Ik ben blijkbaar ontvankelijker geworden. Ik loop door de natuur. Ik word geboeid door een kleurige bloem, een majestueuze boom, een vloeiende rivier. Het lijkt wel of die bloem, die boom, die rivier mij iets willen vertellen, iets uit willen drukken. Opeens besef ik dat die bloem, die boom, die rivier meer zijn dan ze lijken te zijn. Alles verstart en verstilt om me heen. Ik word één met mijn omgeving. Ik voel: mijn verbondenheid met de natuur IS, het is tastbaar. Ik ervaar iets machtigs, een enorme kracht; tevens een immense liefde. Is dit God? Zou God dan toch bestaan?

Uitwisseling van gevoelens en gedachten
Ik ben mij ervan bewust dat bovenstaande gevoelens en gedachten zeer persoonlijk zijn. Toch komen soortgelijke gevoelens, gedachten en vragen – hetzij sporadisch, hetzij frekwent – bij veel mensen voor. Bij ieder op haar of zijn eigen wijze. Het zou wel eens kunnen blijken dat persoonlijke gevoelens en gedachten ons meer op het spoor van de waarheid kunnen zetten dan bijv. de natuurwetenschap. We zouden ons eigen gevoel en verstand, onze eigen geest, eens wat serieuzer moeten nemen, eens – letterlijk – als een essentie moeten beschouwen!

Het lijkt mij nuttig dat er in het HV eens over dit soort zaken zou worden gesproken. Dat er wat taboes zouden worden doorbroken. Gelukkig blijken veel mensen dit ook te menen, gezien de grote respons die de werkgroep ,,religieus humanisme'' heeft gehad. Veel brieven en telefoontjes.
Op 17 april jl. was er een door de werkgroep georganiseerde bijeenkomst in Utrecht, die door vele tientallen mensen uit het gehele land werd bijgewoond. (Hoeveel mensen er precies waren, weet ik niet. Boven de 100, ben ik de tel kwijt geraakt). Deze onverwacht grote opkomst leidde tot wat organisatorische problemen, o.a. de koffie. Het was allemaal wat chaotisch, spontaan en soms ontroerend. De mensen luisterden aandachtig naar Han Sie Dhian Ho met een doortimmerd betoog over ,,religieus humanisme door de eeuwen''. Naar Hans Hatzmann met haar proza en poëzie, o.a. van Herman Hesse. Naar Rob Slot met een gevoelige vertelling over ,,De Moeder'' van Wiechert. Naar Jan Rutgers met een oorspronkelijke filosofie over ,,Universele Energie''. Naar mooie platen-muziek; jammer dat er in de Grote Zaal geen piano staat.
De diskussie die hierna volgde sprak mij het meest aan. Ik herkende veel opmerkingen. Veel mensen betoogden – soms op emotionele wijze – dat zij de religieuze dimensie in het HV misten. Zij blijven met hun religieuze gevoelens

(vervolg op pagina 6)

ARIE DEN BROEDER OVER ZIN EN WAARDERING VAN ARBEID

HET IS NIET GOED VOOR MENSEN, ALS DE MAATSCHAPPIJ GEEN APPÈL MEER OP HEN DOET

Arie den Broeder (52) is sinds drie jaar direkteur bijstandszaken op het ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk werk. Daarvoor was hij onder andere werkzaam bij het NVV, de Raad voor het Midden- en Kleinbedrijf en als sekretaris verbonden aan de SER, de Sociaal Ekonomische Raad. Arie den Broeder heeft ekonomische en politieke sociologie gestudeerd en heeft vanuit dit sociologisch perspektief altijd zeer grote belangstelling gehad voor vraagstukken rondom arbeid.
Ook in het Humanistisch Verbond (waarin hij sinds vijf jaar hoofdbestuurslid is) gaf hij blijk van deze belangstelling. Zo had hij een belangrijke stem in de diskussies over de relatie tussen humanisme en arbeid die regelmatig door de stichting Socrates zijn georganiseerd.[1]) Naast arbeid heeft Den Broeder ook grote interesse in met name de onderwerpen politiek en emancipatie. Zo schreef hij onlangs voor het humanistisch tijdschrift ,,Rekenschap'' (maart '82) een belangwekkend artikel over humanisme en politiek.
In zijn funktie op het ministerie is hij onder andere nauw betrokken bij het omstreden ,,Werk-Mee-Plan'' van minister Van der Louw dat werkloze jongeren aan werk wil helpen. De maatschappelijke diskussies die hierover oplaaiden brachten ook Arie den Broeder in het voetlicht van de publieke belangstelling. Een boeiend gesprek met een hardwerkend ambtenaar over de veranderende ethiek van de arbeid.

Op de vijfde verdieping van de torenhoge CRM-flat in Rijswijk is de werkkamer van Arie den Broeder. Op het prikbord hangen kranteknipsels, en een kort telegram. ,,Hulde'' staat erop, meer niet. ,,Van een onbekende meneer uit Amsterdam'', lacht de wat verlegen overkomende Den Broeder. Hij ontving het telegram vlak na zijn deelname aan een VPRO-televisiedebat over jeugdige werklozen. Beleefd luisterend zat hij daar tussen de jongeren waar hij als direkteur bijstandszaken veel mee te maken heeft. Vooral het gemeenschapstaken-plan van minister Van der Louw moest het in die televisieuitzending ontgelden. Voorzichtig probeerde Den Broeder daar de bedoelingen van het plan uit te leggen. Herhaaldelijk onderbroken door jongeren die het niet met hem eens waren, bleef Arie den Broeder er kalm onder. Ook toen twee punk-meisjes naast hem kwamen zitten en zonder blikken of blozen zijn ideeën als schandelijk bestempelden.

Als je met die punks zit te praten is dat natuurlijk niet alleen een kwestie van uiterlijk, wat er speelt. Jullie leven toch ook in twee heel andere wereldjes, met eigen waarden en manieren van praten. Hoe kun je dan toch over en weer tot begrip komen, bijvoorbeeld als het gaat over het omstreden banenplan.

,,Dat is heel moeilijk. En dat komt niet eens omdat we zo verschillende denkbeelden hebben. Die zijn wel te overbruggen. Maar je merkt dat ze met enorm veel argwaan naar de overheid kijken. Het is mijn ervaring dat ze nauwelijks horen wat je zegt, ook al beaam je eigenlijk wat zij vinden. Die argwaan is zo dominerend dat zij blijven denken: Jij wilt wat anders, jij wil in elk geval niet wat wíj willen. Die kloof is niet te overbruggen door te zeggen dat je veel begrip hebt voor wat zij willen en dat daar ruimte voor moet zijn.''

Dat is natuurlijk ook een taal die ze altijd horen van overheidsmensen en daar geloven ze niet in. Kennelijk ervaren zij niet dat jij onder andere voor hen je werk doet.

,,Dat is zo. Nu kun je met het beleid ook niet helemáál in hun richting komen. Maar wel in belangrijke mate, mede door de aktiviteiten die zij zelf ontwikkelen. Neem nou als voorbeeld die punks uit Rotterdam, die in die VPRO-uitzending waren. Die hebben met elkaar een winkeltje opgezet voor alternatieve kleding en sieraden. Die maken ze zelf. Het zijn hardwerkende mensen. Dus niet van die mensen die willen profiteren van een uitkering zonder er iets tegenover te willen stellen. Op hun manier voldoen zij aan bepaalde maatschappelijke behoeften. Want er is behoefte aan bepaalde kleding en sieraden die negens anders te koop zijn. Nou, zij maken dat. De overheid, CRM, is toegegroeid naar de erkenning dat ook zulk werk voldoet aan een maatschappelijke behoefte. En wij laten er ruimte voor: zij mogen dat doen met behoud van hun uitkering. Daarnaast stelde de gemeente Rotterdam het pand ter beschikking.''

Waar zit dan het probleem?

,,Zij menen dat het wel wordt toegestaan maar dat het elk moment kan worden beëindigd. Zij denken dat ze van ons eigenlijk normale betaalde arbeid zouden moeten doen en zijn bang dat ze daar elk moment naar verwezen kunnen worden. Maar dat is niet zo. Ze zijn op hun eigen manier bezig waaraan zij nu, op hun leeftijd behoefte hebben. En ze doen ook nog iets nuttigs voor andere mensen, die ook in dat kultuurpatroon zitten. Waarom zou daarvoor geen ruimte zijn? Van de andere kant moeten zij natuurlijk beseffen dat dit geen blijvende oplossing is voor hun hele leven. Zij zullen ook zelf veranderen en wel eens iets anders willen. Daar moet je ook aan denken.''

Wat je nu zegt, staat mijlenver bij hen vandaan.

,,Dat vind ik jammer, want in feite is het een hele sympathieke groep van mensen die uit zichzelf heel wezenlijk bezig willen zijn, heel kreatief ook. Eigenlijk vragen ze maar één ding: laat ons nou. Meer vragen ze niet. Het zijn geen echte ruziezoekers die alles willen torpederen als je iets voorstelt. Er is namelijk ook een ander deel van de jeugd dat zich heel sterk afzet tegen elke maatschappelijke verplichting tot werken, ook als dat een morele verplichting is. Zij stellen zich op het standpunt: We willen alleen maar betaald werk en je hoeft met niets aan te komen dat onbetaald is, wij willen dat niet!
Dat is een heel duidelijke aversie die vooral onder georganiseerde vakbondsjongeren naar voren komt. Met name de jongeren van de katholieke

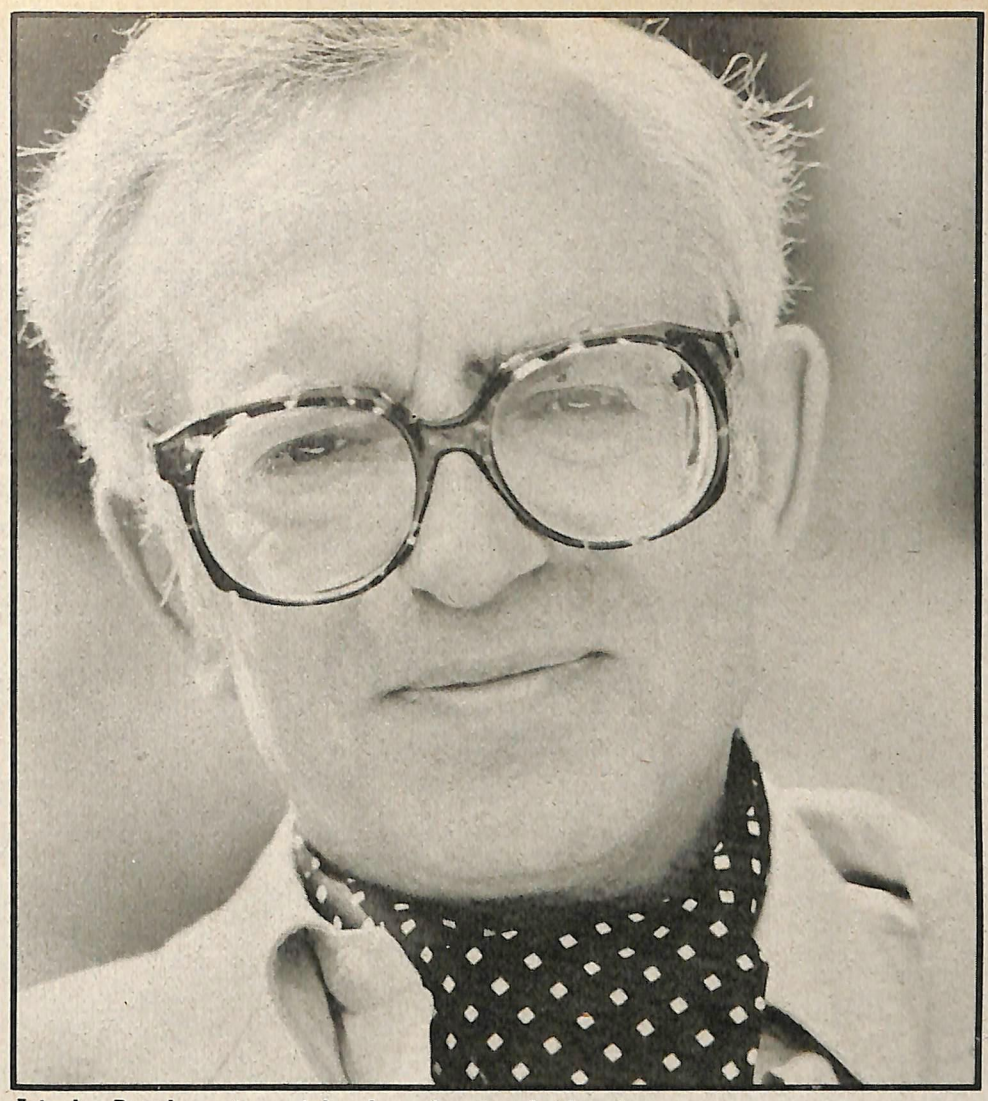

Foto: Bert Bosch

Arie den Broeder: ruimere inhoud van begrip arbeid nodig.

vakbeweging, de KWJ, verzetten zich fel. Zij bezoeken iedere bijeenkomst, je kunt nergens verschijnen of zij zitten in de zaal en domineren de diskussies. Ze volgen je. Om het wat overdreven uit te drukken: het is als het ware een maatschappelijke guerrilla. Van der Louw heeft verschillende gesprekken met hen gevoerd, maar ze zijn niet te overtuigen. Elk argument glijdt langs hen heen, ze willen gewoon niet.''

Nog even terug naar die punks in Rotterdam. Je zei: ze doen iets waar anderen behoefte aan hebben. Vanuit jouw positie is dat een belangrijk punt, het voorzien in een of andere maatschappelijke behoefte. Toch lijkt het mij een punt dat die jongeren zelf minder aanspreekt. Zij zoeken vooral naar bezigheden die zij zélf nuttig vinden.

,,Zeker, maar daarom spreek ik bewust al vaak van het voorzien in een maatschappelijke behoefte, waarbij ik dat begrip een veel ruimere inhoud toeken dan vroeger werd gedaan. Toen bepaalde het normale marktgebeuren wat de maatschappelijke behoefte was. Het was nooit een diskussiepunt of dat elektrische tandenborstels waren, deodoranten voor de vierde oksel of volautomatische neusharenscharen. Als er maar vraag naar was. Het kostte veel moeite om te erkennen dat er ook werkzaamheden zijn, buiten het officiële ekonomische circuit, die voorzien in een maatschappelijke behoefte. En er is erg veel werk dat helemaal niet betaald wordt maar wel voldoet aan die maatschappelijke behoefte. We zien dat mensen daar heel nuttig gebruik van maken, neem het voorbeeld van die punkmeisjes. Ik zal straks nog een paar voorbeelden geven.
Niettemin is er natuurlijk van de andere kant de behoefte van degenen die het werk doen, om nuttig bezig te kunnen zijn. Om in het werk iets van jezelf te kunnen leggen. Als die twee dingen samengaan, dan moet de maatschappij daarvoor ruimte bieden. Als ik dat zeg, ben ik eigenlijk al bezig met een zekere herijking van het begrip arbeid. Ik geef er een ruimere inhoud aan. Maar principieel voeg ik er aan toe dat het werk ook de toets van de maatschappelijke behoefte moet kunnen doorstaan. Want ik geloof niet in de vrijblijvende maatschappij die zegt: laat iedereen maar precies doen wat hem of haar goeddunkt, de maatschappij zal daar niets over zeggen en natuurlijk zorgt de maatschappij er wel voor dat iedereen kan eten en drinken. Ik geloof trouwens niet dat het op den duur plezierig en goed is voor mensen, als zij merken dat de maatschappij eigenlijk geen appèl meer op hen doet. En nu kom ik op een filosofie die de laatste tijd sterk is ontwikkeld op dit departement.
Namelijk de opvatting dat de verzorgingsstaat onder andere heeft gefaald doordat zij veel dingen is gaan aanbieden zonder van de mensen zelf iets te verlangen. Ik overdrijf het een beetje, maar toch is het aksent heel sterk komen te liggen op het áánbieden van dingen aan mensen die almaar gezien werden als behoeftige mensen, die geholpen moesten worden omdat zij zichzelf niet konden redden.
Veel te weinig zijn wij er vanuit gegaan dat mensen zich in beginsel zelf moeten redden, dat ook kunnen en willen, en alleen onder bepaalde omstandigheden daartoe geen kans zien. Pas dan heeft de maatschappij de plicht in te springen, met als doel de mensen in staat te stellen zo snel mogelijk weer zichzelf te kunnen redden. Er is een ontwikkeling geweest waarin die zelfredzaamheid te weinig plaats heeft behouden en dat is ook hét grote kritiekpunt van denkers over de verzorgingsstaat zoals Achterhuis, Illich en anderen.
Er is een zelfversterkend proces op gang gebracht van aanbod van tal van voorzieningen, waarbij degenen die dat allemaal aanbieden beginnen te geloven dat de mens niet zonder hulp kan. En juist zo wórden de mensen steeds afhankelijker.''

Er speelt nog iets anders bij dat aanbieden van al die voorzieningen en dat heeft te maken met het ideaal van de persoonlijke emancipatie. Is daardoor niet een beetje de idee ontstaan dat het toppunt van emancipatie is dat ieder mens voor zichzelf uitmaakt wat hij of zij wil doen?

,,Bij dat ideaal zet ik een groot vraagteken. Ik moet nu voorzichtig formuleren, want ik ben er allerminst voorstander van dat de gemeenschap zou bepalen wat je te doen en te laten hebt. Dan zou ik nog liever de absolute vrijheid zien. Maar ook dat lijkt mij niet werkbaar, omdat dat een ontkenning inhoudt van de verwevenheid van mensen met elkaar, de afhankelijkheid ook van medemensen, en voorts de verantwoordelijkheid voor medemensen.
Kijk, als je kiest voor zo'n volkomen vrij bestaan, dan zou ieder ook zelf maar moeten voorzien in de eigen levensbehoefte. Dezelfde mensen echter die de vrijheid voor zichzelf zo enorm willen verruimen, eisen wel van anderen, van de gemeenschap, dat die voorzien in hun inkomen. Men eist een uitkering en wil zelf uitmaken wat te doen. Op dat moment ben je in tegenspraak met je eigen beginsel, kennelijk omdat je de vrijheid niet aankan waarvoor je kiest.''

Maar heeft dat niet te maken met het al dan niet zien van zin in het bestaan, de zin van deze maatschappij? Als je geen nut ziet in het reilen en zeilen van de samenleving, kan ik me voorstellen dat je zegt: ik ben hier nu eenmaal, ik heb hier niet om gevraagd, ik doe nergens aan mee en zoek het zelf wel uit.

,,Er is een ego-kultuur gegroeid waarin men zegt: ik ga uit van mezelf, ik redeneer naar mezelf toe en dat is voldoende; als ík mij maar kan ontplooien, dan is het goed. Het is een liberaal standpunt in de ouderwetse zin van het

(vervolg op pagina 7)

BRIEVEN VAN LEZERS

Maksimum lengte van ingezonden brieven: 250 woorden. Redaktie heeft recht in te korten.

Wát iemand is, is niet van belang, wel hoé iemand is.

Onder het hoofdje ,,Als humanist voel ik me weggedrukt'' (Humanist'' nr. 7, pag. 2) wordt gezegd dat in de ,,Eemgaarde'' (een HSHB-centrum voor huisvesting van ouderen) de niet-humanisten de boventoon voeren, wat mede wordt geweten aan het feit dat – volgens schrijver – de direkteur Ned. Hervormd is en de huismeester lid is van de Pinkstergemeente.
Dat de bij het HV *aangesloten* bewoners een minderheid vormen is waar. Maar daarnaast wonen er ook nog vele buitenkerkelijken, die geen lid van het HV zijn, maar er naar geestelijke instelling toch wel bij behoren. Tezamen is dat dus toch wel een aanzienlijk deel der bewoners. Daarom lijkt de bewering dat Humanisten zich in ,,de Eemgaarde'' weggedrukt zouden voelen, mij toch wat overdreven. Immers, het woonoord op zichzelf heeft wel degelijk een humanistische signatuur. Hier vindt de Nieuwjaarsbijeenkomst voor de leden van het HV uit Amersfoort en omstreken plaats, en de Jaarvergadering. Hier komen regelmatig (bij toerbeurt met het nabijgelegen van Randwijckhuis) op zondagochtend sprekers van het HV, die altijd volle zalen trekken. Dergelijke dingen worden niet georganiseerd voor bewoners, die een bepaalde geloofsrichting aanhangen (welke dat dan ook zijn mag). Zij zouden dus met meer recht kunnen voelen, dat zij weggedrukt worden. Maar dat doen zij niet, want de meesten van hen behoren tot de zgn. ,,rand-kerkelijken'' en hebben heel bewust gekozen voor het verblijf in een beslist onkerkelijk wooncentrum. Waar ze prettig en vriendschappelijk konden omgaan met andersdenkenden van welke geloofs- (of niet-geloofs-) richting dan ook. En zó moet het blijven!
Persoonlijk vind ik het trouwens van geen enkel belang wát iemand is, maar alleen hóe hij&zij is. Aardige mensen, plezierige huisgenoten, vindt men onder alle groeperingen. En wat ze dan geloven, en òf zij ergens in geloven, dat beschouw ik als een strikt-privé aangelegenheid, vooral als zij zelf hun opvattingen niet uitdragen en niet proberen anderen tot hun zienswijze over te halen. En daarvan is noch bij de direkteur, noch bij de huismeester, ook maar enige sprake. Daarom is het ronduit diskriminerend hun geloofsrichting speciaal te vermelden. Diskriminerend, en dus een echte humanist onwaardig!

mevr. W. H. Pénard (Amersfoort)

Fout om naam en toenaam te vermelden

In het no. van 5 april jl. geeft de redaktie in de kolom ,,Geciteerd'' een summier overzicht van de binnengekomen meningen op de bekende enquête. Men zou – aldus de aanvankelijke toezegging – zijn mening zonder bezwaar kenbaar kunnen maken, daar alles in de anonimiteit zou blijven. De redaktie begaat echter in een bepaald geval de fout één onzer tehuizen met name te noemen en de betrokken personeelsleden in hun funktie-aanduiding daarin te betrekken. Ook een soort van anonimiteit (sic!).
Ondergetekende is niet de schrijver van het aangehaalde. De geuite opvatting is wel te verdedigen, maar het wie en waar doet niets terzake. Dit had ook niet vermeld mogen worden. De opmerking hebben we bovendien ,,in de wandelgangen'' al enige jaren gehoord (en heus niet van humanisten alleen). Het zal de hele personeelsstaf van het genoemde tehuis ook niet als een verrassing overvallen: daar loopt men ook niet met plakband op de ogen en watjes in de oren. Maar de redaktie moet beter opletten wat zij wel mag overnemen en (of) weg moet laten.
(Ingekort door redaktie)

H. Rijpstra (Amersfoort)

Naschrift van de redaktie
Eén van de HV-leden gaf zijn mening over het reilen en zeilen van het HV, en – in dit geval – in een HSHB-huis. Er wordt hierbij een konkrete omstandigheid (zie ,,Humanist'' nr 7) aangegeven die de meninggever dwarszit. Een omstandigheid die algemeen bekend is, zowel in HV- als in HSHB-kringen. Waarom daar dan geheimzinnig over doen? Waarom daar alleen ,,in de wandelgangen'' over praten? Misschien kunnen bestuur en bewoners van de ,,Eemgaarde'' hun voordeel doen met de informatie dat niet iedereen gelukkig is met de geciteerde situatie. Daarnaast is er nooit een toezegging van anonimiteit gedaan, alleen de mogelijkheid gegeven. (HvH)

Grenzen aan de verdraagzaamheid

Er zijn nu eenmaal grenzen aan de verdraagzaamheid en die grenzen zouden ook door de redaktie van de ,,Humanist'' in het oog gehouden moeten worden.
Hoe is het mogelijk dat een ingezonden brief als van Van Hasselt (,,Humanist'' 5 april 1982) met zulke diskriminerende uitspraken zonder kommentaar geplaatst wordt? Denk eens even na: Zijn er wezenlijke verschillen tussen islamieten en orthodoxe joden en streng gereformeerden in hun opvattingen over bijvoorbeeld vrouwen. Moeten joodse en gereformeerde Nederlanders dan ook het land uit gestuurd worden (met behoud van een uitkering, sic!). Zou het akseptabel zijn voor Van Hasselt wanneer een restriktief toelatingsbeleid t.o.v. humanisten of niet kerkelijken elders wordt toegepast, eenvoudig omdat ze daar een ,,geestelijke'' minderheid vormen?
Rechtsfilosofisch gezien is het bestaan van verschillen in maatschappelijke normen en waarden als uitdrukking van verschillen in kulturele achtergronden irrelevant. Waar het om gaat is maatstaven te vinden die voldoen aan de eis van algemene geldigheid. De kulturele pluriformiteit van onze samenleving kan dan geen situatie opleveren die ons toestaat om ongelijksoortige maatregelen te nemen t.o.v. personen of groepen.
Men moet niet uit het oog verliezen dat het stuk van Chiel Verduijn in het kader van vrijheid en emancipatie stond. Emancipatie van kulturele minderheden is geboden met name uit de onderdrukte positie die ze in onze maatschappij hebben. Dat onze samenleving zich open en verdraagzaam moet opstellen spreekt voor zich en is een bewijs van eigen emancipatie en bevrijding. De grenzen van verdraagzaamheid mogen niet afwijken van de maatschappelijke normen die aan welke groep dan ook opgelegd kunnen worden. Anders is er sprake van pure diskriminatie!

Christine Smith (Nieuwegein)

Naschrift van de redaktie
Toegegeven, een grensgeval deze brief van de heer Van Hasselt.
De redaktie streeft ernaar zoveel mogelijk meningen van lezers te plaatsen. Meningen die uiteraard lang niet altijd door de redaktie worden gedeeld.
Maar die vaak leven onder lezers, en dus leden van het Verbond.
Zo kan dan uit de schok der meningen de waarheid voortkomen (zie de rubriek ,,Geciteerd'', pag. 2). De redaktie gaat er daarbij van uit, dat de (humanistische) lezer in staat is zelf een oordeel te vormen. De redaktie is daarom zeer terughoudend in het geven van kommentaar op ingezonden brieven. (HvH)

(vervolg van pagina 3)
in de kou staan. Na de officiële sluiting bleven velen nog door diskussiëren.
Ik hoop dat na deze bijeenkomst in het HV meer aandacht zal worden geschonken aan de religieuze dimensie in ons bestaan. Meer aandacht vooral voor (mystieke) belevingen, voor (religieuze) gevoelens. Dat er over zaken als God, leven na de dood, mystiek, de zin van het leven, gewoon gediskussieerd kan worden. Geen doelstellingen; maar één dogma: verdraagzaamheid. Verdraagzaamheid t.a.v. elkaars gevoelens en gedachten.

Kees Pieters,
lid werkgroep religieus humanisme

vervolg van pagina 5

woord, toen de liberalen nog sterk beklemtoonden dat de maatschappij vanzelf een volmaakte zou zijn, als iedereen maar voor zichzelf kon zorgen. Ook liberalen van nu erkennen dat dat niet kan. Je kunt je niet los zien van andere mensen. Iedereen is afhankelijk van anderen en je verwacht toch ook dat mensen iets voor elkaar doen, opdat leven mogelijk is. Daarom pleit ik niet voor een ego-kultuur, maar meer voor een socius-kultuur, een kultuur die er eigenlijk vanuit gaat dat je metgezellen hebt in deze samenleving, waarmee je iets hebt te maken.
Met sommigen natuurlijk meer dan met anderen, maar wel met erg veel mensen. Daarom behoor je medeverantwoordelijkheid te dragen voor elkaar en niet alleen maar te leunen op steun van anderen zonder er iets tegenover te willen stellen.
Gelukkig zien we nog genoeg om ons heen dat veel mensen zich inderdaad niet wensen te onttrekken aan de samenleving, zij willen graag iets doen. Denk aan het vele vrijwilligerswerk dat nog altijd door zeer veel mensen wordt gedaan. Denk ook aan mensen die zich inzetten voor een Humanistisch Verbond, een vakbond, een politieke partij, een organisatie voor gehandikapten, de buurt of noem maar op, zonder dat daar aanwijsbaar iets tegenover staat.''

Dat is waar, maar er zijn ook velen die deze mensen min of meer voor gek verklaren en zeggen: iedereen moet dat zelf maar weten, maar ik doe daaraan niet mee. Zeker wanneer een uitkering gegarandeerd is die er niet hoger door wordt, en de perspektieven zo slecht zijn dat men ook weinig aandrang voelt om iets nuttigs te doen.

,,Ik geef toe dat de tijd weinig gunstig is. Veel van wat er gebeurt leidt juist tot verharding. Men zet zich af of trekt zich terug. En niet alleen bij jongeren. Denk ook eens aan de mensen die zich vele tientallen jaren achtereen hebben ingezet voor de maatschappij, door middel van hun arbeid, en die bijvoorbeeld op hun 55ste moeten ervaren dat ze op de keien komen te staan en dat ze hebben afgedaan. Dat is een zeer traumatische ervaring, die herinneringen oproept aan een tijd waarvan men dacht dat die niet meer terug kon komen. Velen ervaren dat als: de maatschappij is niet echt verbeterd. Een andere groepering is die van de vrouwen, die langzamerhand dachten dat de emancipatie goed op gang was gekomen en nu hardop horen beweren: dat soort luxe als emancipatie kunnen wij ons niet meer veroorloven; wij hebben het al zo moeilijk met de mannen, dan moeten de vrouwen – zeker de getrouwde – maar pas op de plaats maken, de emancipatie is voor later. En dan zijn er de jongeren – maar ik zou ook nog de gehandikapten kunnen noemen – die altijd hebben gehoord: je komt in een gespreid bedje, de maatschappij is door ons verbeterd, je krijgt een prachtige opleiding en daarna een baan naar je zin. Nu moeten velen ervaren dat de maatschappij geen gebruik van hen wil maken, ondanks dat ze jong zijn.''

Dat is de analyse van de situatie, maar nu de vraag: hoe komen we hier uit, als dat al mogelijk is?

,,Het zou natuurlijk prachtig zijn wanneer ik dat nu even in vijf minuten kon schetsen. Ik zou het zelfs niet in een hele dag kunnen. Wat ik een belangrijke aanzet tot verbetering zou vinden is dat je het begrip arbeid ruimer gaat nemen dan tot nu toe. Ik heb daarover straks al iets gezegd, ik vind dat ook het overheidsbeleid daar meer op toegespitst moet worden. Ik vind de benadering van: je hebt nu eenmaal deze ervaring en die opleiding dús je kunt alleen dát maar doen, te beperkt. Wij zouden er meer de tijd voor moeten nemen om na te gaan wat iemand zou kunnen doen en wanneer dat het beste zou kunnen. Tijd nemen voor het toewerken naar zo'n situatie. Zo'n vorm van begeleiding staat mij voor ogen en het beleid moet daar veel meer op worden afgestemd.''

Bert Boelaars

') Zie ook het speciale nummer van ,,Rekenschap'' over arbeid, juni 1978, met bijdragen van Den Broeder, Varkevisser, Thoenes, Kukler, Poppe en Hommes. Nog steeds verkrijgbaar door overmaking van f 8,50 op giro 58.22.93 t.n.v. Stichting Socrates te Utrecht, o.v.v. ,,Rekenschap, juni '78''.

In de volgende ,,Humanist'' verschijnt het tweede deel van dit gesprek.

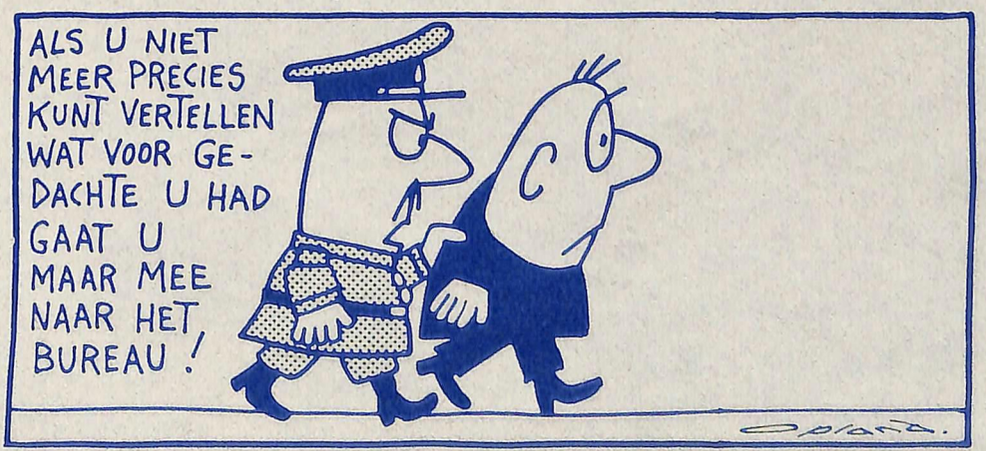

Amnesty International heeft voor jongeren een speciale jongerenkrant uitgegeven. In korte, heldere artikelen, gedichten en cartoons wordt het belang van het recht op vrije meningsuiting uit de doeken gedaan. Daarom niet alleen boeiend voor jongeren maar zeker ook voor volwassenen. Te bestellen bij Amnesty International, Postbus 61501, 1005 HM Amsterdam. De kosten zijn f 0,50 per exemplaar, eksklusief postkosten.

VERBOND OP RTV

radio

NA VIJVEN EN ZESSEN
elke dinsdag 18.30-19.00 uur op Hilversum 2

GEDRAGSVERANDERING IN GEZINNEN
zondag 9 mei 1982, 9.30–10.00 uur, Hilversum 2
Antoinette van Brink praat met psychotherapeut Alfred Lange over gedragsverandering in gezinnen.

GEDRAGSVERANDERING IN GEZINNEN 2
Zondag 16 mei 1982, 9.30–10.00 uur, Hilversum 2
In vervolg op de uitzending van vorige week praat Antoinette van Brink vanmorgen met enkele mensen die een gezinstherapie hebben gevolgd.

televisie

VIJF MINUTEN BEDENKTIJD
elke zondagavond 20.40–20.45 uur op Nederland 2.

(ADVERTENTIE)

TIJD & TAAK

De zwakte van ons strafrechtstelsel

Achtergrond en toekomst van de Brede Maatschappelijke Discussie over energie

Het IKV profileert zijn positie t.a.v. Oost-West verhouding

Geïnteresseerd? Vraag gratis proefnummer Tijd en Taak antwoordnummer 602 (geen postzegel) 2100 VD Aerdenhout
14-daags magazine f 39,50 per jaar
CJP en studenten f 20,– per jaar

onafhankelijk blad voor religie en socialisme

Vier leden voor de Raad voor het Jeugdbeleid (m/v)

deskundig op het terrein van: arbeid en economie
minderhedenbeleid
jeugdhulpverlening.

Thans zijn er vier plaatsen voor het lidmaatschap van de Raad voor het Jeugdbeleid vacant.
De Raad voor het Jeugdbeleid is een vast college van advies en bijstand van de regering als bedoeld in art. 87 van de Grondwet.
De Raad heeft tot taak de regering te adviseren over het jeugdbeleid in het algemeen en de samenhang van voorzieningen en maatregelen van jeugdbeleid in het bijzonder. De Raad adviseert gevraagd en ongevraagd over alle belangrijke maatregelen de jeugd betreffende.
Als voorbeelden kunnen worden genoemd: jeugdhulpverlening, jeugdwerkloosheid, sociaal-cultureel werk voor jeugdigen, jeugdgezondheidszorg, dienstplicht, onderwijs, jongerenhuisvesting en verkeersveiligheid ten behoeve van jeugdigen.

De Raad is ingesteld bij Wet van 5 juli 1979 en bestaat thans uit 20 leden.
Bij de werving van Raadsleden wordt gedacht aan personen, van wie op grond van hun werkzaamheden op het terrein van de jeugd of hun betrokkenheid daarbij, dan wel uit andere hoofde voor de advisering ten aanzien van het jeugdbeleid van de regering een goede inbreng kan worden verwacht.
Naast een geschakeerd geheel van deskundigen zal bij de samenstelling van de Raad rekening worden gehouden met de in Nederland aanwezige geestelijke en maatschappelijke stromingen. Voorts zal zoveel mogelijk gestreefd worden naar een evenwichtige verdeling van sexe, leeftijd en regio.
Gelet op de aard van het werkterrein kunnen ook jongeren in aanmerking komen voor het lidmaatschap. Van de leden wordt verwacht dat zij bereid zijn in beleidstermen te denken.
Benoeming geschiedt door de Kroon voor een periode van maximaal vier jaar. Herbenoeming is eenmaal mogelijk.

Gezien de samenstelling van de Raad op dit moment en gezien de aan de orde zijnde onderwerpen wordt bij de benoeming van nieuwe leden gedacht aan deskundigen:
- op het terrein van arbeid, werkgelegenheid, sociale zekerheid, inkomen en economie, toegespitst op de positie van jeugdigen;
- ervaring hebbend met de problematiek van jongeren uit ethnische minderheden, bij voorkeur iemand die zelf tevens behoort tot een ethnische minderheidsgroep en die deskundig is op het terrein van het onderwijs;
- op het terrein van de residentiële en ambulante jeugdhulpverlening bij voorkeur kennis hebbend van de jeugdgezondheidszorg.

Leden van de Raad worden geacht zich ten minste een halve dag per week beschikbaar te stellen ten behoeve van werkzaamheden voor de Raad.
Vergaderingen van de Raad en zijn commissies vinden als regel op vrijdag plaats. De vergoeding van werkzaamheden in de vorm van commissie- en raadsvergaderingen geschiedt conform het vacatiegeldenbesluit.
Reis- en verblijfkosten worden vergoed volgens de geldende regelingen voor ambtenaren. Een gesprek met de sollicitatiecommissie zal deel uitmaken van de selectieprocedure.

Degenen, die in aanmerking wensen te komen of een ander in aanmerking wensen te brengen, worden verzocht hiervan schriftelijk mededeling te doen onder vermelding van alle relevante gegevens.

Brieven vóór 1 juni a.s. zenden aan de heer C. C. Dollé, Hoofd van de afdeling Jeugdzaken, Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk, Steenvoordelaan 370, 2284 EH Rijswijk.

Schriftelijke informatie en telefonische inlichtingen zijn verkrijgbaar bij de hr. C. C. Dollé en mevr. R. Aalders, tel. 070-949393 respectievelijk toestel 2635 en 2644 ('s-morgens van 9.00-10.00 uur).

Dit is een publicatie van het Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk.